

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشکده علوم اجتماعی

پایان نامه کارشناسی ارشد

جامعه‌شناسی

«بررسی تطبیقی هویت سیاسی نسل اول و نسل سوم انقلاب»

(مطالعه موردی اصفهان)

استاد راهنما: دکتر محمد سعید ذکایی

استاد مشاور: دکتر محمد حسین پناهی

دانشجو: سارا سیدیان هاشمی

تابستان ۱۳۹۰

بسمه تعالی

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات.....	۱
طرح مسئله	۲
اهمیت و ضرورت تحقیق	۳
اهداف تحقیق	۵
۴-۱ پرسش های تحقیق	۶
۲- فصل دوم: مفاهیم و نظریه ها	۸
۲ - ۱ مفاهیم تحقیق	۹
۲ - ۱ - ۱ مفهوم هویت	۹
۲ - ۱ - ۲ هویت و سوژه بودگی	۱۱
۲ - ۱ - ۳ هویت شخصی و اجتماعی	۱۲
۲ - ۱ - ۴ تمایز هویت و خودآگاهی	۱۴
۲ - ۱ - ۵ مفهوم نسل	۱۵
۲ - ۲ نظریه های تحقیق	۲۱
۲ - ۲ - ۱ نظریه های مربوط به تفاوت های نسلی	۲۱
۲ - ۲ - ۱ - ۱ نظریه های دگرگونی ارزشی و فرهنگی	۲۱
۲ - ۲ - ۱ - ۲ نظریه شکاف نسل ها	۲۵

۲۹ ۲-۲-۱-۳ شکاف نسل ها در ایران
۳۳ ۲-۲-۱-۴ سنت و تجدد و تقابل نسل ها
۳۷ ۲-۲-۱-۵ گروه مرجع و روند تغییرات آن در نسل های ایران
۳۹ ۲-۲-۲ نظریه های مربوط به هویت سیاسی جوانان و تحول هویت سیاسی در ایران
۳۹ ۲-۲-۲-۱ مشارکت سیاسی جوانان
۵۳ ۲-۲-۲-۲ ادغام اجتماعی
۵۵ ۲-۲-۲-۳ جوان و حقوق شهروندی
۵۷ ۲-۲-۲-۴ جامعه پذیری سیاسی
۶۰ ۲-۲-۲-۵ تحول گفتمان های هویتی در ایران
۶۴ ۲-۳ پیشینه تحقیق
۶۴ ۲-۳-۱ تحقیقات داخلی
۶۷ ۲-۳-۲ تحقیقات خارجی
۶۹ ۲-۴ چارچوب نظری تحقیق
۷۲ ۲-۵ فرضیات تحقیق
۷۳ ۳- فصل سوم: روش شناسی پژوهش
۷۴ ۳-۱ مقدمه
۷۴ ۳-۲ روش انجام دادن پژوهش
۷۴ ۳-۳ جامعه آماری

۷۴	۳- ۴ روش نمونه گیری و حجم نمونه
۷۵	۳- ۵ نحوه جمع آوری داده ها
۷۵	۳- ۶ روش تحلیل داده ها
۷۶	۳- ۷ تعاریف متغیرها
۷۶	۳- ۷- ۱ متغیر وابسته: هویت سیاسی
۷۷	۳- ۷- ۲ تعریف متغیرهای مستقل: ارزش های دینی
۷۸	۳- ۷- ۳ سنت گرایی
۷۹	۳- ۷- ۴ تجددگرایی
۸۱	۳- ۷- ۵ گرایش به استقرار جامعه مدنی
۸۲	۳- ۷- ۶ گروه مرجع
۸۴	۳- ۷- ۷ دینداری
۸۵	۳- ۷- ۸ مشارکت سیاسی
۸۶	۳- ۸ اعتبار
۸۷	۳- ۹ پایایی
۸۸	۳- ۱۰ اخلاق تحقیق
۸۹	۴- فصل چهارم: یافته های تحقیق
۹۰	۴- ۱ مقدمه
۹۰	۴-۲ بخش اول : توصیف یافته ها

۱۴۹ ۳- تحلیل داده ها
۱۵۰ ۵- فصل پنجم: خلاصه و نتیجه گیری
۱۵۱ ۵- ۱ مقدمه
۱۵۱ ۵- ۲ یافته های توصیفی
۱۵۹ ۵- ۳ یافته های تبیینی؛ بررسی فرضیه ها
۱۶۱ ۵- ۴ نتیجه گیری و بحث نظری
۱۶۴ ۵- ۵ پیشنهادات تحقیق
۱۶۶ منابع و مأخذ

فهرست شکل ها

عنوان

شکل شماره ۴-۲-۲: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب جنسیت ۹۰

شکل شماره ۴-۲-۳: توزیع فراوانی بر حسب گروه های سنی ۹۲

شکل شماره ۴-۱-۵: توزیع فراوانی بر حسب تحصیلات ۹۳

فهرست جدول ها

عنوان

- جدول شماره ۴-۲-۱: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب جنیست ۹۰
- جدول شماره ۴-۲-۳: توزیع فراوانی بر حسب گروه های سنی ۹۱
- جدول شماره ۴-۲-۴: توزیع فراوانی بر حسب تحصیلات ۹۳
- جدول شماره ۴-۲-۶: شاخص های گرایش مرکزی متغیر وابسته هویت سیاسی ۹۴
- جدول شماره ۴-۲-۷: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱ ۹۴
- جدول شماره ۴-۲-۸: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۲ ۹۵
- جدول شماره ۴-۲-۹: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۳ ۹۵
- جدول شماره ۴-۲-۱۰: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۴ ۹۶
- جدول شماره ۴-۲-۱۱: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۵ ۹۶
- جدول شماره ۴-۲-۱۲: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۶ ۹۷
- جدول شماره ۴-۲-۱۳: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۷ ۹۷
- جدول شماره ۴-۲-۱۴: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۸ ۹۸
- جدول شماره ۴-۲-۱۵: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۹ ۹۸
- جدول شماره ۴-۲-۱۶: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۰ ۹۹
- جدول شماره ۴-۲-۱۷: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۱ ۹۹
- جدول شماره ۴-۲-۱۸: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۲ ۱۰۰

- جدول شماره ۴-۲-۱۹ شاخص های گرایش مرکزی متغیر دیدگاه فرد نسبت به ارزش های دین ۱۰۰
- جدول ۴-۲-۲۰: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱ ۱۰۱
- جدول ۴-۲-۲۱: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۲ ۱۰۱
- جدول ۴-۲-۲۲: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۳ ۱۰۲
- جدول ۴-۲-۲۳: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۴ ۱۰۲
- جدول ۴-۲-۲۴: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۵ ۱۰۳
- جدول ۴-۲-۲۵: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۶ ۱۰۳
- جدول ۴-۲-۲۶: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۷ ۱۰۴
- جدول ۴-۲-۲۷: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۸ ۱۰۴
- جدول ۴-۲-۲۸: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۹ ۱۰۵
- جدول ۴-۲-۲۹: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۰ ۱۰۵
- جدول ۴-۲-۳۰: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۱ ۱۰۶
- جدول ۴-۲-۳۱: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۲ ۱۰۶
- جدول ۴-۲-۳۲: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۳ ۱۰۷
- جدول ۴-۲-۳۳: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۴ ۱۰۷
- جدول ۴-۲-۳۴: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۵ ۱۰۸
- جدول ۴-۲-۳۵: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۶ ۱۰۸
- جدول شماره ۴-۲-۳۶ شاخص های گرایش مرکزی متغیر سنت گرایی ۱۰۹

- جدول ۴-۲-۳۷: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱ ۱۰۹
- جدول ۴-۲-۳۸: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۲ ۱۱۰
- جدول ۴-۲-۳۹: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۳ ۱۱۰
- جدول ۴-۲-۴۰: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۴ ۱۱۱
- جدول ۴-۲-۴۱: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۵ ۱۱۱
- جدول ۴-۲-۴۲: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۶ ۱۱۲
- جدول ۴-۲-۴۳: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۷ ۱۱۲
- جدول ۴-۲-۴۴: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۸ ۱۱۳
- جدول ۴-۲-۴۵: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۹ ۱۱۳
- جدول ۴-۲-۴۶: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۰ ۱۱۴
- جدول ۴-۲-۴۷: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۱ ۱۱۴
- جدول ۴-۲-۴۸: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۲ ۱۱۵
- جدول ۴-۲-۴۹: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۳ ۱۱۵
- جدول ۴-۲-۵۰: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۴ ۱۱۶
- جدول ۴-۲-۵۱: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۵ ۱۱۶
- جدول شماره ۴-۲-۵۲ شاخص های گرایش مرکزی متغیر تجددگرایی ۱۱۷
- جدول ۴-۲-۵۳: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱ ۱۱۷
- جدول ۴-۲-۵۴: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۲ ۱۱۸

- جدول ۴-۲-۵۵: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۳ ۱۱۸
- جدول ۴-۲-۵۶: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۴ ۱۱۹
- جدول ۴-۲-۵۷: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۵ ۱۱۹
- جدول ۴-۲-۵۸: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۶ ۱۲۰
- جدول ۴-۲-۵۹: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۷ ۱۲۰
- جدول ۴-۲-۶۰: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۸ ۱۲۱
- جدول ۴-۲-۶۱: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۹ ۱۲۱
- جدول ۴-۲-۶۲: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۰ ۱۲۲
- جدول ۴-۲-۶۳: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۱ ۱۲۲
- جدول ۴-۲-۶۴: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۲ ۱۲۳
- جدول ۴-۲-۶۵: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۳ ۱۲۳
- جدول ۴-۲-۶۶: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۴ ۱۲۴
- جدول ۴-۲-۶۷: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۵ ۱۲۴
- جدول شماره ۴-۲-۶۸ شاخص های گرایش مرکزی متغیر گرایش به استقرار جامعه مدنی ۱۲۵
- جدول ۴-۲-۶۹: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱ ۱۲۵
- جدول ۴-۲-۷۰: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۲ ۱۲۶
- جدول ۴-۲-۷۱: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۳ ۱۲۶
- جدول ۴-۲-۷۲: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۴ ۱۲۷

- جدول ۴-۲-۷۳: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۵ ۱۲۷
- جدول ۴-۲-۷۴: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۶ ۱۲۸
- جدول ۴-۲-۷۵: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۷ ۱۲۸
- جدول ۴-۲-۷۶: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۸ ۱۲۹
- جدول ۴-۲-۷۷: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۹ ۱۲۹
- جدول ۴-۲-۷۸: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۰ ۱۳۰
- جدول ۴-۲-۷۹: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۱ ۱۳۰
- جدول ۴-۲-۸۰: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۲ ۱۳۱
- جدول ۴-۲-۸۱: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۳ ۱۳۱
- جدول ۴-۲-۸۲: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۴ ۱۳۲
- جدول شماره ۴-۲-۸۳ شاخص های گرایش مرکزی متغیر دینداری ۱۳۲
- جدول ۴-۲-۸۴: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱ ۱۳۳
- جدول ۴-۲-۸۵: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۲ ۱۳۳
- جدول ۴-۲-۸۶: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۳ ۱۳۴
- جدول ۴-۲-۸۷: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۴ ۱۳۴
- جدول ۴-۲-۸۸: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۵ ۱۳۵
- جدول ۴-۲-۸۹: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۶ ۱۳۵
- جدول ۴-۲-۹۰: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۷ ۱۳۶

- جدول ۹۱-۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۸ ۱۳۶
- جدول ۹۲-۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۹ ۱۳۷
- جدول ۹۳-۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱۰ ۱۳۷
- جدول شماره ۹۴-۲-۴ شاخص های گرایش مرکزی متغیر مشارکت سیاسی ۱۳۸
- جدول ۹۵-۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱ ۱۳۸
- جدول ۹۶-۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۲ ۱۳۹
- جدول ۹۷-۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۳ ۱۳۹
- جدول ۹۸-۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۴ ۱۴۰
- جدول ۹۹-۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۵ ۱۴۰
- جدول ۱۰۰-۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۶ ۱۴۱
- جدول ۱۰۱-۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۷ ۱۴۱
- جدول ۱۰۲-۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۸ ۱۴۲
- جدول شماره ۱۰۳-۲-۴ شاخص های گرایش مرکزی متغیر گروه های مرجع ۱۴۲
- جدول ۱۰۴-۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱ ۱۴۳
- جدول ۱۰۵-۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۲ ۱۴۳
- جدول ۱۰۶-۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۳ ۱۴۴
- جدول ۱۰۷-۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۴ ۱۴۴
- جدول ۱۰۸-۲-۴: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۵ ۱۴۵

- جدول ۴-۲-۱۰۹: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۶ ۱۴۵
- جدول شماره ۴-۲-۱۱۰: شاخص های گرایش مرکزی متغیر رسانه های گروهی ۱۴۶
- جدول ۴-۲-۱۱۱: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۱ ۱۴۶
- جدول ۴-۲-۱۱۲: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۲ ۱۴۷
- جدول ۴-۲-۱۱۳: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۳ ۱۴۷
- جدول ۴-۲-۱۱۴: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۴ ۱۴۸
- جدول ۴-۲-۱۱۵: توزیع فراوانی پاسخگویان گویه ۵ ۱۴۸
- جدول شماره ۴-۳-۱: مقایسه میانگین هویت سیاسی نسل اول و نسل سوم ۱۴۹
- جدول شماره ۴-۳-۲: مقایسه میانگین دیدگاه فرد نسبت به ارزش های دینی نسل اول و نسل سوم ۱۴۹
- جدول شماره ۴-۳-۳: مقایسه میانگین سنت گرایی نسل اول و نسل سوم ۱۵۰
- جدول شماره ۴-۳-۴: مقایسه میانگین تجددگرایی نسل اول و نسل سوم ۱۵۰
- جدول شماره ۴-۳-۵: مقایسه میانگین گرایش به استقرار جامعه مدنی نسل اول و نسل سوم ۱۵۱
- جدول شماره ۴-۳-۶: مقایسه میانگین دینداری نسل اول و نسل سوم ۱۵۱
- جدول شماره ۴-۳-۷: مقایسه میانگین مشارکت سیاسی نسل اول و نسل سوم ۱۵۲
- جدول شماره ۴-۳-۸: مقایسه میانگین گروه های مرجع نسل اول و نسل سوم ۱۵۲
- جدول شماره ۴-۳-۹: مقایسه میانگین رسانه های گروهی نسل اول و نسل سوم ۱۵۳
- جدول شماره ۴-۲-۱۰: نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیری هویت سیاسی ۱۵۵

چکیده

در این پژوهش برآنیم تا بدانیم هویت سیاسی نسل اول و سوم چه تفاوت ها و شباهت هایی با یکدیگر دارند.

بدین منظور پس از تعریف مفاهیم، نظریات مربوط به تفاوت های ارزشی و نسلی، شکاف نسل ها، سنت گرایی و

تجددگرایی، جوانان و حقوق شهروندی و تحولات هویت سیاسی در ایران بررسی کردیم.

پس از تعریف متغیرهای تحقیق و ارزیابی اعتبار و پایایی پرسشنامه، ۳۸۴ نفر از شهروندان اصفهانی در بازه سنی ۳۰

- ۲۰ سال (نسل سوم) و ۶۰ - ۵۰ سال (نسل اول) آن را تکمیل کردند.

سپس با تحلیل پرسشنامه ها با آزمون های آماری مناسب مانند شاخص های مرکزی، آزمون تی و تحلیلی رگرسیون

نتایج زیر بدست آمد:

نتایج این پژوهش نشان داد که تمایل به هویت سیاسی مبتنی بر گفتمان دموکراتیک در نسل سوم قوی تر است.

همچنین نتایج نشان می دهند نسل اول سنت گراتر و دیندارترند و گروه مرجعشان روحانیون هستند و ارزش های

سیاسی خود را بیشتر از مطبوعات اخذ می کنند اما نسل سوم تجددگراتر و گروه مرجعشان خانواده است و ارزش

های سیاسی خود را بیشتر از شبکه های تلویزیونی خارجی و اینترنت اخذ می کنند. اما در گرایش به استقرار جامعه

مدنی، هیچ تفاوت نسلی مشاهده نشد.

واژگان کلیدی: هویت، هویت سیاسی، نسل اول، نسل سوم، شکاف نسل ها، جامعه پذیری سیاسی، فرهنگ سیاسی

جوانان.

فصل ۱:

کلیات

۱ - ۱ طرح مسئله

« است که در علوم اجتماعی (به طور عام شامل علوم سیاسی، جامعه Idenyity هويت، ترجمه واژه « شناسی و حتی انسان شناسی) در مورد آن بسیار کم بحث شده است. بنابراین در مقایسه با سایر مفاهیم علوم اجتماعی تعاریف زیادی درباره آن و هويت ملی نداریم. اگر بخواهیم تعریفی از هويت - فارغ از اینکه چه نوع هویتی باشد - ارائه دهیم، باید گفت هويت، شناختن و شناساندن است و این دو وجه دارد: یکی شناخت خود در ارتباط با چیزی و دیگری، شناساندن خود بر اساس آن چیز به دیگران. انسان خود را بر اساس رابطه ای که با یک پدیده دارد شناسایی و به دیگران معرفی می کند. گاهی ارائه تعریف از خود است، بدون اینکه بخواهد خود را برای دیگران معرفی کند. این شناسایی خود است، یعنی نوعی خویشتن شناسی. این خویشتن شناسی بر اساس یک پدیده بیرونی استوار است که ممکن است سرزمین، نژاد، تاریخ، مذهب یا خانواده باشد. تعریفی که فرد از خود و اولین آگاهی ای که از خود پیدا می کند هويت می نامند. بنابراین، هويت هم شناختن خویش است و هم معرفی خود به دیگران. (علیخانی، ۱۳۸۶: ۱۶۶) به نظر می رسد یکی از بهترین تعاریفی که ارائه شده است، تقسیم بندی سه گانه ای است که هويت را به هويت فردی، هويت اجتماعی و هويت ملی تقسیم می کند. در هويت فردی، فرد خود را بر اساس معیارهای شخصی و محیط کوچکی که از نظر برخی شامل خانواده هم می شود، معرفی می کند. هويت اجتماعی گسترده تر و متنوع تر و شامل چندین لایه و چندین گونه است. از هويت نژادی گرفته تا هويت ایلی، هويت قومی، هويت شغلی - حرفه ای و یا هويت مذهبی همه را در بر می گیرد. اینها و سایر مقوله ها جنبه های گوناگون هويت اجتماعی هستند. در سطح بعدی، هويت ملی مطرح است. هويت ملی به خلاف هويت اجتماعی یکسان و منحصر به فرد است. (همان: ۱۶۷)

موجودیت هر انسانی به تلقی او از خود بستگی دارد و میزان پیوند و دلبستگی فرد به بیرون از خود و جامعه و تاریخش، نوع تلقی او را از خود رقم می زند، این تلقی از خود که پاسخی به چیستی و کیستی فرد نیز به شمار می رود همان هويت او است. هويت جامعه نیز مبتنی بر تاریخ و دستاوردهای علمی، انسانی، اخلاقی و تاریخی اش است. بنابراین پیوند و ارتباط فرد با تاریخ، تمدن و دستاوردهای تاریخی اش، مستقیماً، یا از طریق جامعه، یا از هر دو راه محقق می شود و هويت او را شکل می دهد. (همان: ۲۳)

به نظر بشیریه «هویت معمولاً به وسیله معیارهای عینی مثل قومیت، ملیت، جنس، سن، طبقه، شغل و غیره تعریف می شود» (بشیریه، ۱۳۸۶: ۸۰۲) «مهم ترین خودآگاهی، و هویت های فردی و جمعی را می توان به خودآگاهی های محلی - ملی، قومی - نژادی، فرهنگی - زبانی، مذهبی - فرقه ای، جنسی، طبقاتی، سیاسی - حزبی و سنی - نسلی تقسیم کرد.» (همان)

بنابر این بر مبنای توضیحات بشیریه می توان هویت و خودآگاهی سیاسی را چنین تعریف کرد: «هویت سیاسی بر مجموعه ارزش ها، نمادها و جهان بینی های سیاسی اشاره دارد که مردم آگاهانه برای معنا بخشیدن به زندگی و رویکردهای سیاسی خود بدان ها متوسل می شوند و یا آنها را باز تولید می کنند.» (همان: ۸۰۲)

استدلال اصلی در این پژوهش این است که در سال های اولیه انقلاب اسلامی، هویت سیاسی ایدئولوژیک - اسلامی به واسطه عوامل گوناگونی از جمله بسیج سیاسی و عملکرد دستگاه های ایدئولوژیک دولت، به عنوان هویت غالب گسترش یافت و هویت های دیگر را تحت الشعاع قرار داد. اما از دهه ۱۳۷۰ به بعد، به واسطه عملکرد عوامل گوناگون هویت سیاسی ایدئولوژیک - اسلامی دچار ضعف و گسست شد و هویت های سیاسی متنوع تر و پراکنده تر پدید آمد. زندگی و کردارهای سیاسی در این دهه و دهه ۸۰ به دلیل همین تحول در خودآگاهی و هویت ها، دستخوش دگرگونی چشمگیری شده است. تحولات سیاسی در ایران پس از انقلاب اسلامی، فراز و نشیب های قابل ملاحظه ای داشته ولی هر دوره از هویت سیاسی غالب برخوردار بوده است. از یک سو گذار از عوام گرایی سیاسی دهه ۱۳۶۰ به گفتمان بازسازی و سازندگی در دوران ۷۶ - ۱۳۶۸ و نهایتاً به گفتمان دموکراسی و جامعه مدنی در نیمه دوم دهه ۱۳۷۰ و از سوی دیگر، فرآیندها و فشارهای فزاینده جهانی شدن، زمینه تحولاتی را در هویت سیاسی در میان نسل ها به وجود آورده است. و بدین دلیل میان هویت سیاسی والدین یعنی نسل جوان ابتدای انقلاب یا نسل اول و فرزندان آنان یعنی نسل سوم تفاوت هایی پدید آمده است.

بنابراین پرسش اساسی این پژوهش چنین است:

«هویت سیاسی نسل اول انقلاب و هویت سیاسی نسل سوم انقلاب چه تفاوتی هایی با یکدیگر دارند؟»

«

۱ - ۲ اهمیت و ضرورت تحقیق:

برای بیان اهمیت و ضرورت تحقیق ذکر چند نکته ضروری است:

اول اینکه پژوهش حاضر رویکرد مقایسه‌ای نسبت به هویت سیاسی دو نسل اول و سوم در ایران دارد که چنین موضوعی به طور تخصصی و دقیق کمتر مورد بررسی قرار گرفته و بیشتر در مورد هویت ملی بوده است به عنوان مثال تحقیقات حسین کچوئیان در مورد هویت ملی و مؤلفه‌های آن (ر. ک. کچوئیان: ۱۳۸۷) و تحقیقات سریع القلم در مورد فرهنگ سیاسی ایران که بیشتر بر پایه بررسی هویت ملی قرار گرفته و یا گفتارهای حسین بشیریه در مورد سیر تحول هویت‌های سیاسی که تنها به طرح مسئله در این مورد پرداخته است. (ر. ک. به: بشیریه، ۱۳۸۶)

دومین موردی که ضرورت این تحقیق را می‌نمایاند پدیده‌ی مدرنیته یا تجدد است. پدیده مدرنیته بسان متغیر کتتری متغیر مستقل و وابسته را تحت الشعاع قرار می‌دهد. ممکن است ابتدا به نظر رسد که گستره تعبیرهای برون دینی و درون دینی نو از دین، زمین گیر شدن و ناکارآمدی شیوه‌های سنتی تربیتی و آموزشی، افزایش تحصیلات، تغییر شیوه‌های ارتباطی مردان و زنان، افزایش مهاجرت و شهرنشینی، افزایش اشتغال زنان و تغییر نقش و شأن اجتماعی آنان و نیز حضورشان در دانشگاه‌ها و ادارات، تعمیم عرفی‌گری و استقلال زندگی اجتماعی سکولار از حاکمیت سیاسی دینی، تغییرات ساختاری در فرایندهای جامعه پذیری و فرهنگ پذیری و تعامل و تبادل گسترده اطلاعاتی در سطحی فراگیر، بر تفاوت نسلی دامن زده است، اما این تغییرات، کم و بیش خود محصول مدرنیته است. به این ترتیب در هر نوع از رویارویی با سنت و مدرنیته دچار بی‌تعادلی‌های ناگزیر دوره بحرانی خواهیم بود. در تعبیر اکتونی از سنت و رویکرد فعال به مدرنیته، تعارض‌ها و گسست‌ها ناگزیر، ولی طی شدنی و تعادلی‌اند و دغدغه‌ای نمی‌آفرینند. اما در تعبیر و بازخورد انفعالی به مدرنیته و رویکرد گذشته‌گرایان به سنت، توسعه در شکلی ناهمگون بروز می‌کند، گونه‌ای که از زمان رضا شاه به این سو با تمرکز بر توسعه اقتصادی و نظامی دامن گیر کشور و عاملی بحران‌زا در منازعات درونی بوده است. در نتیجه، نگرانی از بحران‌ها عمق می‌یابد، امیدی در طی شدن و پشت سر گذاشتن آن نیست و ثبات و تعادل غیر قابل دسترس می‌نماید. (علیخانی، ۱۳۸۲: ۹۰) بدین ترتیب گروهی از پژوهشگران این حوزه اعتقاد دارند که ابعاد مختلف هویت ایرانیان مابعد انقلاب به دلیل تأثیر فرایند جهانی شدن و مدرنیته دچار بحران و معضل شده است و اساساً به مسئله هویت به عنوان معضله تجدد نگاه می‌کنند (ر. ک. کچوئیان: ۱۳۸۷) در خلال این پژوهش و با بیان کردن تئوری‌های مختلف در مورد تفاوت‌های سیاسی بین نسلی، این موضوع که آیا این تغییرات بین نسلی را می‌توان بحران دانست یا تفاوت، روشن می‌شود.

سومین دلیل به طور اخص مربوط به تفاوت‌های ارزشی نسل اول و سوم انقلاب در حوزه سیاست است. انتقال ارزش‌ها و هنجارها از نسلی به نسل دیگر بدون تغییر و کامل صورت نمی‌گیرد. بدیهی است هر نسلی

کاملاً از ارزش‌ها و هنجارهای نسل گذشته پیروی نمی‌کند. به همین دلیل باید پذیرفت که تداوم فرهنگی به معنای تغییر ناپذیری و انتقال بدون تغییر نیست. حتی در جوامع سنتی، نسل جدید ارزش‌ها و هنجارهای نسل گذشته را به طور کامل نمی‌پذیرد و برخی از آن‌ها را مردود می‌شمارد و برخی از آن‌ها را مردود می‌شمارد و در بعضی دیگر نوآوری‌هایی ایجاد می‌کند. (جعفرزاده پور، ۱۳۸۸: ۲۱) در بیش از ربع قرن اخیر، تغییرات مختلف اجتماعی و سیاسی، تأثیرات گسترده‌ای بر جامعه در حال گذار ما گذاشته است. در جهان، کمتر کشوری است که با ژئوپولیتیک ویژه در چنین دوره کوتاه تاریخی، حوادث و تحولات عظیمی چون انقلاب بزرگ اسلامی و جنگ تمام‌عیار، افزایش ناگهانی نرخ رشد جمعیت جوان و وقایع و رخداد‌های پیاپی را تجربه کرده باشد. بدیهی است که این عوامل تأثیرات بسیار عمیقی در ارزش‌ها و هنجارهای افرادی که آنها را تجربه کرده‌اند، گذارده و نگرش‌های متفاوت را در آنها سبب شده است. همچنین در عصر فناوری، زمینه‌های جدیدی برای روابط بین فردی ایجاد شده است. شکل‌گیری جامعه شبکه‌ای و دنیای مجازی از یک طرف و تغییر در سبک زندگی از طرف دیگر، روابط و تعاملات بین نسلی را دستخوش تغییرات نموده است. و در این میان بیش از همه، جوانان، مواجهه با چالشی نوین شده‌اند که مراتب آن، پیچیده‌تر و مدیریت آن، به مراتب، دشوارتر است. (همان: ۲۲) بنابراین کم و کیف تغییرات ارزش‌های سیاسی نسل جدید جامعه ایرانی از مسائل مهم جامعه ما محسوب می‌شود. که این موضوع در خلال فصول این پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد.

چهارم اینکه، از آنجا که داشتن هویت سیاسی روشن در تشکیل و تداوم ثبات سیاسی مؤثر است و ظهور جامعه سیاسی پایدار که مبتنی بر هویت‌های سیاسی روشن باشد، نیاز کنونی ایران می‌باشد، باید چشم‌انداز روشنی از هویت سیاسی دو نسل داشته باشیم تا بتوان به تصمیم‌گیری‌های مناسب برای پایداری سیاسی نظام، دست یابیم.

۱ - ۳ اهداف تحقیق:

در جامعه ما، جوان در بستر اجتماعی خاصی قرار دارد، از یک سو نظام حاکم سعی در تبلیغ و اشاعه ارزش‌های مذهبی و انقلابی دارد و از سوی دیگر، جریان‌های غیررسمی و حتی رسمی، آگاهانه یا ناآگاهانه به طور مستقیم یا غیرمستقیم ارزش‌های مادی و مصرفی را ترویج و تثبیت می‌کنند. علاوه بر این، به سبب ضعف‌های ساختاری و خلاءهای موجود در نظام فرهنگ خودی، بخش وسیعی از آحاد ملت جذب برنامه‌های کثیرالانتشار ویدئویی و ماهواره‌ای غرب شده‌اند. جامعه از لحاظ اجتماعی دچار شکاف و نابرابری طبقاتی است و از لحاظ اقتصادی نیز با کمبودها و تورم و گرانی در سطحی گسترده مواجه است. نسل جوان ما، سال‌های شکل‌گیری شخصیتش را در چنین شرایطی طی کرده است و در مقابل آن، نسل پیشین یا والدینی قرار

دارند که سال ها اجتماعی شدن و شکل گیری شخصیتشان را پیش از انقلاب و در دورانی نسبتا آرام گذرانده اند. در آن مقطع تاریخی نیز ارزش های مادی و مصرفی حاکم بود و تبلیغ می شد. با این حال، قیود خانواده و پیوندهای سنتی آن قوی تر عمل می کرد. شرایط اقتصادی - اجتماعی جامعه نیز نسبت به وضعیت کنونی با سرعت بیشتری جوان را جذب می کرد و به او مسئولیت می داد. ... بحث اصلی بر سر این است که آیا اولویت های ارزشی دو نسل فرزند و والدین متفاوت شده و از هم فاصله گرفته است؟ در این باره دو رویکرد خوشبینانه و بدبینانه وجود دارد که در طول تاریخ بررسی روابط بین نسلی، چه در بررسی ارزش ها و چه در بررسی سایر وجوه روابط بین نسلی بر این مطالعات سایه افکنده و تعداد آرا را در این خصوص به همراه داشته است. عده ای معتقد به عدم وجود شکاف بیش از حد معمول میان اولویت های ارزشی والدین و فرزندان هستند. بر اساس رویکرد خوش بینانه می توان گفت که تغییر، امری طبیعی، حتمی، ضروری و مداوم است و فرایند جذب و دفع فرهنگی همیشه وجود داشته است و اصولا یک ویژگی فرهنگی محسوب می شود. در تحلیل دومی که روی بخشی از داده های اولیه فرهنگی صورت گرفته، چنین نتیجه گیری شده است که چیزی به عنوان شکاف نسل ها وجود ندارد و تنها مقدار ناچیزی تغییر، اما با روندی ثابت و بطور یکسان هر دو نسل جوان ۲۴ - ۱۵ ساله و سالخورده ۶۵ سال به بالا را تحت الشعاع قرار داده است که قابل اعتنا نیست. حتی این نتیجه گرفته شده که فاصله نسلی از حیث ارزش های اجتماعی در سال ۱۳۷۴ نسبت به سالهای ۱۳۵۳ و ۱۳۵۸ کاهش نیز یافته است. در مقابل، رویکرد بدبینانه ای معتقد است که نسل جوان امروز به شدت تحت تأثیر ارزش های غربی قرار گرفته، دچار مسخ فرهنگی شده و از فرهنگ سنی خود گریزان و دور شده است، در نتیجه فاصله ای میان آن نسل پیشین که خود را پایبند به ارزش های فرهنگی سنتی خود می بیند، ایجاد شده که خود موجب پیدایش درگیری ها در خانواده و سست شدن انسجام آن شده است. بنابراین خانواده در معرض دگرگونی قرار گرفته است. این دیدگاه که از سوی مراجع ارزشی نظام، مسئولان اجرایی و سیاسی کشور نیز تقویت می شود، با نتایج حاصل از برخی تحقیقات و تفاسیر به عمل آمده از آن نتایج پشتیبانی می شود. زمانی تفاوت یا تضاد در نظام ارزش های دو نسل والدین و جوان بروز می کند که نسل بزرگسالان (والدین) در برابر تغییرات مقاوت بیشتری نشان دهد و بر پیروی از شیوه های سنتی انجام امور تأکید داشته باشد. در غیر این صورت، فرایند تغییر ارزش هر دو نسل را تحت تأثیر قرار خواهد داد. در نگاهی وسیع تر، فرایند نوسازی به طور یکسان آثار خود را بر گروه های سنی یاد شده گسترانده است.

پس با توجه به مسئله ای که ذکر آن رفت که به تبع موجب تغییراتی در نظام ارزش های سیاسی دو نسل می شود، در این پژوهش برآنیم تا ویژگی ها و مؤلفه های هویت سیاسی نسل اول و سوم و تفاوت ها در